

# Andrzej F. Dziuba

---

"Of Paradise and Power : America and Europe in the New World Order", Robert Kagan, New York 2003 : [recenzja]

---

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 11/2, 278-281

---

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z całości pracy N. Ferguson można wyróżnić pięć specyficznych elementów w dziejach Imperium brytyjskiego:

- triumf kapitalizmu jako optymalnego systemu ekonomicznego,
- anglicyzacja Północnej Ameryki i Australii,
- umiędzynarodowienie języka angielskiego,
- trwałe wpływy chrześcijaństwa protestanckiego,
- parlamentaryzm instytucjonalny (s. XXVIII).

*Bp Andrzej F. Dziuba*

Robert Kagana, *Of Paradise and Power. America and Europe in the New World Order*. Alfred A. Knopf. New York 2003, ss. 103.

Współczesny świat niesie w sobie niezwykle bogactwo różnorodnych sytuacji, które dzięki nowoczesnym mediom są jeszcze bardziej niż dawniej udziałem niemal wszystkich ludzi. To w zakresie treści, a często i obrazu spełnia się słynne wskazywanie na świat, już jako wioskę. W takiej społeczności jakby wszyscy we wszystkim uczestniczą, przynajmniej w zakresie posiadanej wiedzy. Obserwacja, komentarze, oceny czy prognozy to typowe reakcje odbiorców tych informacji. Są one jednak zazwyczaj tylko zimnymi i teoretycznymi, bez osobowego zaangażowania. Szczególną sferą jest jednak polityka, wobec której każdy uważa się za znawcę i eksperta.

W tym kontekście istnieją jednak także próby bardziej pogłębionej refleksji nad współczesnymi problemami politycznymi. To przecież właśnie polityka, szeroko pojęta, ma bezpośredni lub choćby pośredni, ale niezwykle wpływ na wiele innych czynników codziennego życia (np. kultura, ekonomia). Stąd wydaje się oczywistym wręcz powszechne zainteresowanie wokół współczesnych problemów polityki krajowej oraz międzynarodowej. Każdy wręcz jest specjalistą w tej dziedzinie.

We współczesnym obrazie polityki światowej można stosunkowo łatwo zauważyć, iż są kraje czy wspólnoty międzynarodowe o szczególnym znaczeniu, o szczególnych wpływach. W tym kontekście zwłaszcza relacje między Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej a Europą są swoistym centrum współczesnej uwagi politycznej. Jednocześnie Rosja czy Chiny jakby zeszyły na dalszy plan, choć to jednocześnie nie pomniejsza ich globalnego znaczenia, zwłaszcza w konkretnych sytuacjach.

Autor prezentowanej pracy o relacjach Europa i USA jest pracownikiem Carnegie Endowment for International Peace, gdzie jest dyrektorem The U. S. Leadership Project. Regularnie pisuje w „Washington Post”. Jest także autorem: *A Twilight Struggle: American Power and Nicaragua, 1977-1990* oraz współautorem wraz z W. Kristol: *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy*. W latach 1984-1988 był pracownikiem State Department.

Całość prezentowanej książki otwiera interesujący wstęp, także o walorach formalnych (s. 3-11). Następnie szczegółowe analizy zorganizowane zostały w siedmiu częściach, które zawierają także mniejsze fragmenty.

Najpierw wskazano na swoistą wyrwę jawiącą się w całości mocarstwowej wizji współczesnej polityki światowej (s. 12-27). Kolejny blok nosi tytuł: *Psychologowie siły i słabości* (s. 27-42). Z kolei następną tematyka określona została jako *Hipermożliwości* (s. 42-53). W kontekście współczesnych przemian jawi się *Ponowoczesny raj*, jako temat następnego bloku prezentowanej książki (s. 53-69).

W następnym bloku autor zastanawia się nad współczesnym światem jaki tworzy Ameryka (s. 70-76). Z kolei stawia pytanie: „Czy to jest właśnie «Zachód»” (s. 76-85). Ostatnie kwestie to próba ukazania pewnych uregulowań światowych z jednoczesnymi aspiracjami hegemonicznymi (s. 85-103).

W całości opracowania R. Kagan zdecydowanie wybrzmiewa tematyka określona bardzo dobrze w podtytule książki: *Ameryka i Europa w nowym porządku światowym*. Ten pierwszy termin użyty został w sensie politycznym i stosownie do nomenklatury języka angielskiego. W zestawieniu tych dwóch społeczności ważnym jest tu jednak świadomość, iż znacznie różni się między sobą historia Europy i USA, zwłaszcza po II wojnie światowej. Nie mniej dla poprawnego zrozumienia współczesnych sytuacji europejskich należy, zdaniem autora, sięgać także do I wojny światowej, a nawet czasów Bismarka czy Napoleona (s. 8). Natomiast w przypadku USA ważnym jest odwoływanie się także do ich początków, a więc czasów G. Washington. Zatem generalnie historia staje jako ważny element właściwego rozeznawania teraźniejszości, także politycznej.

Mimo tego swoistego teoretycznego zawężenia wydaje się jednak, że ze względu na znaczenie tej części świata proponowane analizy mają zdecydowanie charakter geopolityczny. Oddziaływanie Europy i USA jest niezwykle znaczące w sensie politycznym, tym bardziej, że związane jest z licznymi konsekwencjami, zwłaszcza kulturowymi oraz ekonomicznymi. M.in. sam autor dostrzega także znaczenie międzynarodowe, mówiąc schematycznie Tokio czy Bliski Wschód. Zatem dziś wręcz trudno nie widzieć polityki w sensie geopolitycznym.

Dobrze, że autor pyta także o miejsce etyki w grupach politycznych, a zwłaszcza w politycznym wyrazie państwa. Na czoło wśród wielu elementów, jego zdaniem, wysuwa się tutaj sprawiedliwość. Takie stanowisko jest w znacznym stopniu umotywowane typowym amerykańskim myśleniem, choć sprawiedliwość jest tutaj pojęta zdecydowanie i faktycznie wyłącznie prawniczo. Można nawet powiedzieć, że to jakby swoiste zestawienie europejskiego ideału pokoju z amerykańskim ideałem sprawiedliwości. Ten drugi jakby przeważa. Wydaje się jednak, że współcześnie jest to znaczne uproszczenie bardzo skomplikowanego zagadnienia wzajemnych relacji i odniesień poszczególnych państw oraz różnych organizacji czy struktur ponadpaństwowych.

Współcześnie odniesienia Europa i USA przybierają wyraz relacji transatlantycznych. Zatem są to relacje łączące, ukierunkowane na współpracę, choć bez zacierania różnic. Wydaje się, iż nawet w pewnym sensie są one wręcz dziś wyraźniej ubogacające obydwie strony Atlantyku. Oby wzajemność ta była jeszcze bardziej twórcza.

W wielu miejscach R. Kagan stara się spojrzeć na USA oczami Europy i vice versa. To ważny zabieg formalny, choć z pewnością nie łatwy. To widzenie siebie oczami drugiego jest szczególnie pouczające, choć może czasem trudne do akceptacji. Zazwyczaj

wyzwała to większy obiektywizm i jednocześnie pomaga w uwolnieniu się od autosatisfakcji, swoistego narcyzmu politycznego. To zaś jest widocznym obciążeniem obu stron, wynikającym także czasem z licznych kompleksów, a także skrywanych braków.

Dobrze, że autor zwraca uwagę na problematykę przemocy i terroryzmu oraz widzi, zwłaszcza w tym ostatnim, niezwykle ważnym problem współczesnej polityki nie tylko międzynarodowej, ale wręcz światowej. Nie ulega wątpliwości, iż ukierunkowanie to zdynamizował atak terrorystyczny na WTC w Nowym Jorku z dnia 11 września 2001 r. Nie mniej sama świadomość ciągłego trwania tego zagrożenia, jak to można zauważyć, rzutuje w znacznym stopniu na wzajemne relacje USA i Europy, tak w wyrazie pozytywnym jak i negatywnym. Z innej strony działania przeciwko terroryzmowi stanowią ważny czynnik łączący państwa oraz wyzwalający chęć szerszej współpracy na rzecz wewnętrznego oraz światowego bezpieczeństwa.

We współczesnych relacjach amerykańsko-europejskich R. Kagan szczególnie dużą wagę przypisuje wydarzeniom bałkańskim. Zupełnie nie wspomina Europy Środkowo-Wschodniej i Polski choć wskazuje na „Ostpolitik” czy Pakt Warszawski i Mur berliński (s. 79, 80) oraz chyba zbyt małe znaczenie przypisuje Rosji jak i Bliskiemu Wschodowi (zwłaszcza Izrael – Palestyna). W politycznej wizji tego regionu nastąpiła pewna konfrontacja ogólnej polityki światowej z pewnymi lokalnymi interesami. To był i wydaje się, że jest nadal swoisty poligon doświadczalny wzajemnej współpracy, oby ku sprawiedliwości i pokojowi, nie tylko w tym rejonie świata.

Autor wielokrotnie wskazuje na głównych bohaterów współczesnych relacji politycznych Europa i USA, tj. B. Clinton, J. Chirac, G. Schroeder, J. Fischer, T. Blair, M. Thatcher, H. Kissinger, F. Mitterrand, R. Prodi. Jednak ma jednocześnie świadomość, iż na wiele współczesnych politycznych postaw oraz koncepcji mieli wpływ wielcy myśliciele przeszłości, np. N. Machiavelli, T. Hobbes czy E. Kant (s. 57, 58, 73), a także teraźniejszości, np. Reinhold Niebuhr (s. 100). Specyficznym jest jednak krąg tych nazwisk, które wpływały na kształtowanie się myślenia politycznego zwłaszcza w USA.

Analizując problemy polityczne współczesnego świata autor zauważa, że dążenia ludzi są praktycznie wszędzie takie same, mimo różnic sił i możliwości, które pozwalają pokonać trudne sytuacje czy rozwijać dobro. Taka jest ich ludzka natura, osobowa natura. Ostatecznie ciągły proces doskonalenia się jest jakby wpisany w naturę człowieka i dobrze, że stara się on go podjąć, choć oczywiście z różnym skutkiem.

Współczesne działania polityczne USA muszą być intensywnie podejmowane mimo dostrzegania czasem europejskich obaw, lęków a nawet wrogości (s. 103). Wręcz USA, zdaniem autora, jawią się niekiedy jako Guliwer wiązany oraz krępowany jednak bezskutecznie przez liliputy. To swoista, może dość ostra, myśl odniesiona zapewne do Europy. Warto tu dla pewnego zestawienia perspektywicznego przykładowo wskazać na średni wiek mieszkańców Europy i USA. Dziś wynosi on odpowiednio 37,7 i 35,5. Natomiast w roku 2050 będzie to także odpowiednio: 52,7 i 35,2 (s. 89).

Z książki R. Kagan wybrzmiewa wyraźna strategia i filozofia współczesnej rzeczywistości nie tylko społeczno-politycznej. W swym stylu oraz interpretacjach nawiązuje ono chętnie do dziś już klasycznych opracowań Raymond Aron. W sumie jest to ważne

opracowanie dla dyskusji o relacjach europejsko-amerykańskich. Tego wymogu nie da się uniknąć na dłuższą metę, i to będzie on musiał być dyskutowany.

To opracowanie, raczej o charakterze eseju, w niektórych fragmentach nosi znamiona krytycznego podejścia do bogactwa podejmowanej tematyki, wręcz za wzorem cenionego przez autora sekretarza stanu H. Kissinger. Autor wielokrotnie stawia własne sugestie, które wynikają zapewne także z jego osobistego doświadczenia, opartego na zaangażowaniu politycznym, tak zawodowym jak i amatorskim. Niestety nie można ze wszystkim się zgodzić, zwłaszcza gdy zbyt mocno przeważa jednostronny, dość płaski obraz amerykański.

W sumie jest to jasne i wnikliwe studium współczesnych relacji Europa i USA. Nosi w sobie także odpowiednie elementy historyczności i jednocześnie pewne nachylenie perspektywiczne. Jest ono odpowiedzialnym pochyleniem się nad *hic et nunc* ważnego elementu współczesnych stosunków politycznych

*Bp Andrzej F. Dziuba*

Maria Lucyna Mistecka CR, *Zmartwychwstanki. Charyzmat i dzieje 1891-1991*, t. 2, seria: *Biblioteka Polonii*, t. 22, Lublin 2000, ss. 588, ilustracje.

W wieku XIX powstało w Kościele katolickim przeszło 200 żeńskich zgromadzeń zakonnych, mających najczęściej bardzo konkretny program społeczno-apostolski. Wśród nich były także zmartwychwstanki założone przez Celinę i Jadwigę Borzęckie w roku 1891. Według konstytucji zakonnych miały one łączyć ducha modlitwy i umartwienia z działalnością dydaktyczno-wychowawczą i charytatywną, a także pomagać w pracach parafialnych według potrzeb czasu i miejsca. Temat rozwoju żeńskiej gałęzi zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego podjęła w swojej rozprawie s. M. L. Mistecka. Tom pierwszy poświęciła powstaniu i kształtowaniu tożsamości zakonnej nowej wspólnoty (1891-1913), a tom drugi – prezentowany w niniejszej recenzji – dziejom zgromadzenia po śmierci Założycielki m. Celiny (1913-1991).

Na tom drugi składa się sześć rozdziałów, podzielonych na paragrafy. Całość opatrzona jest krótkim wstępem oraz podsumowaniem w języku angielskim. Publikację zamykają aneksy i obszerny wykaz bibliografii. Znaczącym ułatwieniem dla Czytelnika, chcącego skorzystać z obu tomów, jest indeks osobowy oraz wykaz ważniejszych skrótów. Tak jak w przypadku tomu pierwszego, omawianą książkę wzbogacają dwa zbiory fotografii, ilustrujących działalność i rozwój zmartwychwstanków w Polsce i na świecie.

Podstawowym zadaniem, które stało przed młodą wspólnotą zakonną, było ostateczne zatwierdzenie jej konstytucji oraz umocnienie i rozwój swoich struktur prawno-organizacyjnych. Były to niełatwe do rozwiązania problemy, biorąc pod uwagę burzliwe wydarzenia polityczne, których areną był wiek XX: dwie wojny światowe, odzyskanie niepodległości, a następnie okupacja komunistyczna w Polsce, zmiany zachodzące w świecie i samym Kościele (Sobór Watykański II), rozwój terytorialny i osobowy zgromadze-